

Biedrība "Latvijas Mediju ētikas padome"

Ētikas padomes atzinums

Nr. 11 /2022

Rīgā, 2022. gada 19. decembrī

Biedrības "Latvijas Mediju ētikas padome" (turpmāk – Biedrība) Ētikas padome šī gada 6. decembra sēdē šādā sastāvā*: Ētikas padomes priekšsēdētāja Daiga Sproģe, Ētikas padomes priekšsēdētāja vietnieks Aivars Pastalnieks, Ētikas padomes locekļi Aleksandrs Mirlins, Skaidrīte Lasmane, Guntars Līcis, Baiba Liepiņa, Gunta Līdaka, Jānis Buholcs

(*Padomes locekle Anda Rožukalne sēdē nepiedalījās, bet pirms sēdes sniedza Ētikas padomei vērtējumu par izskatāmo sūdzību)

konstatē:

[1] Biedrības valde 2022. gada 10. novembrī saņēma Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības (turpmāk "LIZDA") sūdzību (turpmāk "Sūdzība") un lūgumu izvērtēt 15. – 21. septembra žurnāla "Ir" (Nr. 37. (644.)) publikāciju "Šantāžas skola" (turpmāk "Publikācija").

[2] LIZDA informē, ka 21.10.2022. ir vērsusies pie publikācijas izdevēja AS "Cits medijs", lūdzot atsaukt rakstu un publicēt atvainošanos, jo uzskata, ka Publikācijā apgalvojuma formā pausta vienpusēja faktu interpretācija un attieksme par LIZDA organizēto streiku, necenšoties noskaidrot un atspoguļot LIZDA vadības viedokli un argumentus. LIZDA norādījusi, ka Publikācija aizskar organizācijas godu, cieņu un grauj prestižu, kā arī pārkāpj likuma "Par presi un citiem informācijas līdzekļiem" 25. panta 1. punktu un 5. punktu, kas nosaka, ka žurnālista pienākums ir sniegt patiesu informāciju un ievērot valsts, sabiedrisko organizāciju, uzņēmēj sabiedrību un personu tiesības un likumīgās intereses. Sūdzībā LIZDA min, ka 28. oktobrī saņēma izdevniecības "Ir" atbildes vēstuli, kurā norādīts, ka publikācija ir viedokļu raksts, kurā ir izteikts vērtējums, turklāt tas nav uzskatāms par ziņu, bet autora viedokli un vērtējumu par faktiem, un tādejādi tas nav atsaucams.

[3] Sūdzībai LIZDA pievienojusi savu vēstuli AS "Cits medijs" (turpmāk "Cits medijs") un saņemto atbildi, kā arī Publikāciju.

[4] Vēstulē, kas adresēta AS "Cits medijs", LIZDA iebilst, ka tās izvirzītās prasības valdībai Publikācijā raksturotas kā "neizpildāmas"; dēvētas par LIZDA vadītājas "Vanagas prasībām" un par "šantāžu"; bet pieteiktais streiks saukts par "priekšvēlēšanu kampaņas daļu". Vēstulē LIZDA sniedz šo apgalvojumu pretargumentus.

[5] Sūdzībai pievienotā Publikācija ir publicēta žurnāla "Ir" pastāvīgajā rubrikā "Komentārs", un tās autors ir žurnālists Aivars Ozoliņš.

[6] Atbilstoši Biedrības Statūtu 6.2. punktam Biedrības valde Sūdzību nosūtīja AS "Cits medijs" skaidrojuma sniegšanai.

[7] Cits medijs skaidrojumā noraida pārmetumus par Ētikas kodeksa pārkāpumiem un skaidro, ka Publikācija nav ziņa, bet ir tās autora viedoklis un vērtējums par LIZDA rīcību. AS "Cits medijs" skaidro, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas noteiktie standarti, kas vērsti un vārda brīvības, godu un cieņas aizsargāšanu, paredz, ka ziņas ir rūpīgi jānošķir no viedokļiem. "Ziņas ir pakļaujamas patiesības pārbaudei, turpretī viedoklis nav tai pakļaujams, jo atspoguļo subjektīvu vērtējumu un nevar būt paties vai nepaties, lai arī cik nepieņemams kādam liktos. Tiesības uz viedokļa paušanu garantē Satversme un atkārtoti Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi, kuros uzsvēta vārda brīvības loma demokrātijā," norāda AS "Cits medijs".

AS "Cits medijs" arī vērs uzmanību, ka LIZDA iesniegumā nav norādījusi uz konkrētiem faktiem vai ziņām, kas neatbilstu patiesībai, bet gan tikai uz vērtējumiem, kuriem nepiekrīt. "Ne motīvu analīze, ne mērķu un rīcības raksturojums nav fakti, kas pakļaujami patiesības pārbaudei, bet ir viedokļi. Turklāt atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai par publiskām personām masu informācijas līdzekļos ir pieļaujamas plašākas kritikas robežas un arī tāda informācija, kas kaitina, šokē vai satrauc," skaidro AS "Cits medijs".

Komentējot LIZDA pārmetumus par Publikācijas autora izmantotajiem apzīmējumiem, AS "Cits medijs" norāda, ka apstrīdētais Aivara Ozoliņa viedoklis ir balstīts uz "publiski zināmiem faktiem": "Streiks bija ieplānots neilgi pirms vēlēšanām un ir vērtējams priekšvēlēšanu kontekstā. LIZDA vadītāja Inga Vanaga ir bijusi vairāku partiju biedre un 2014. gadā kandidēja uz Saeimu no Latvijas Reģionu apvienības, kura piedalījās arī šā gada vēlēšanās Apvienotā saraksta ietvaros. Inga Vanaga ir LIZDA priekšsēdētāja un nav devusi pamatu domāt, ka organizācijas prasības atšķiras no viņas pašas pārlicības. Ne 13. Saeima, ne tās izveidotā valdība nevarēja LIZDA prasības izpildīt, jo nevar 14. Saeimas un tās izveidotās valdības vietā pieņemt lēmumus par nākamo gadu valsts budžetiem vai izmaiņām normatīvajos aktos."

AS "Cits medijs" norāda, likums paredz iespēju atsaukt "ziņas, ja tās neatbilst patiesībai", taču uz Publikāciju nav pamata attiecināt šo likuma prasību. Izdevējs norāda, ka iesniegumā norādīti nevis konkrēti fakti, kas neatbilst patiesībai, bet vērtējumi, kam LIZDA nepiekrīt.

[8] Biedrības valde Sūdzību un AS "Cits medijs" skaidrojumu nodeva izskatīšanai Ētikas padomei atbilstoši Biedrības Statūtu 6.1.1. punktam.

Ētikas padome secina:

[9] Atzinīgi vērtējams fakts, ka LIZDA ir vērsusies pie Publikācijas izdevēja, un tas ir sniedzis argumentētu atbildi.

[10] Publikācija ir skaidri uztverama kā personas komentārs jeb viedokļa raksts par sabiedrībā aktuālu tēmu. AS "Cits medijs" skaidrojums par žurnālista tiesībām paust kritisku viedokli ir pamatots.

[11] Raugoties plašāk uz jautājumu par tiesībām izteikt viedokli un situācijām, kad tas kādu aizskar, strīdīgākas var būt situācijas, kad izteiktie viedokļi satur faktus un kad viedokļi tiek pasniegti kā fakti. Lai arī atšķirībā no ziņām, viedokļi ar savu subjektīvo vērtējumu nevar būt patiesi vai nepatiesi un tāpēc nav pakļaujami patiesības pārbaudei, viedoklim, kas ir daļa no publiskas diskusijas, jābūt balstītiem patiesos faktos, ja viedokļa paušanas brīdī tos ir iespējams konstatēt (šī rekomendācija ietverta Ētikas padomes atzinumā 13/2021). Palūkojoties uz Sūdzību un Publikāciju no šāda aspekta, Ētikas padome secina, ka Sūdzībā ir pausts LIZDA viedoklis par Publikācijas autora viedokli, bet nav norādīts, ka publikācijā būtu minēti patiesībai neatbilstoši fakti.

Ievērojot secināto, Biedrības Ētikas padome

nolemj:

1. Atzīt, ka Publikācijā nav konstatēti Biedrības Ētikas kodeksa pārkāpumi.
2. Lēmumu paziņot LIZDA un Cits medijs.
3. Lēmumu publicēt Biedrības interneta vietnē un izplatīt informāciju par to atbilstoši Biedrības Statūtu 6.6. punkta noteikumiem.